غەربىي يۇرتتا ئاز سانلىق مىللەت شائىرلىرىنىڭ تاللانما شېئىرلىرى

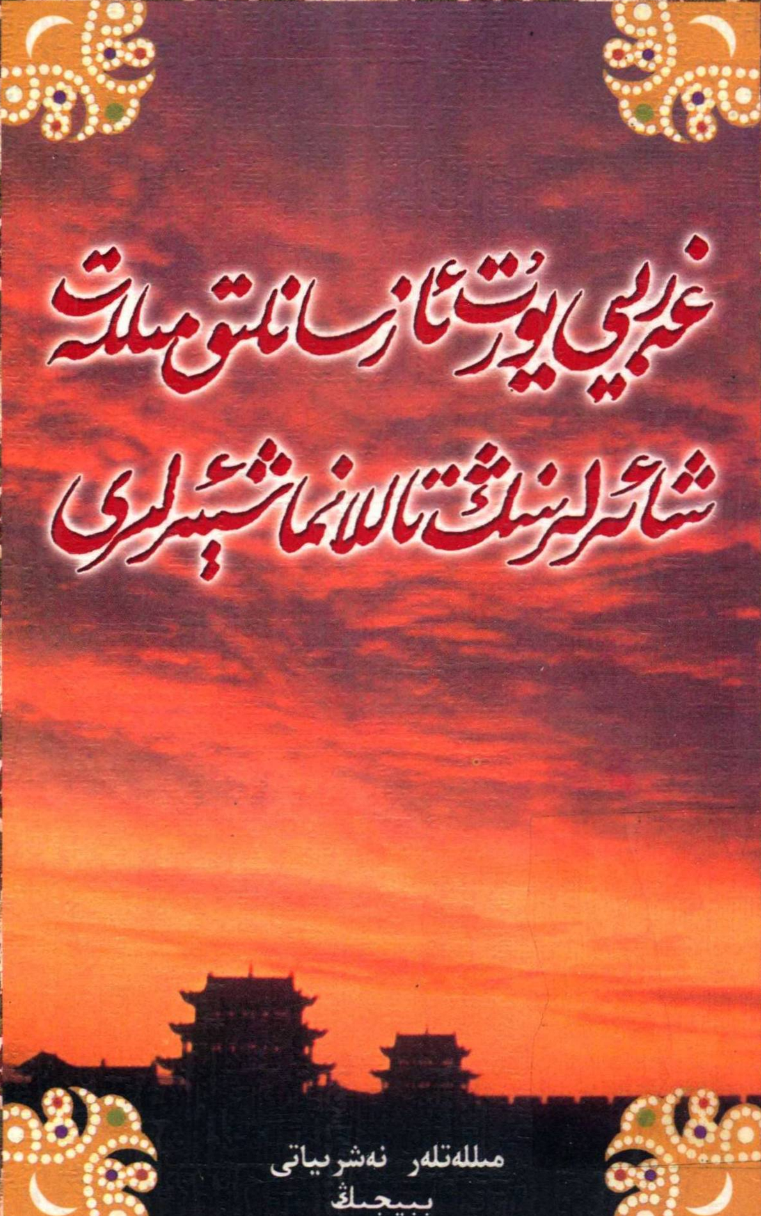

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

ISBN 978-7-105-08952-9

9 787105 089529 >

定价：25.00元

غەربىي يۇرتتا ئاز سانلىق مىللەت شائىرلىرىنىڭ تاللانما شېئىرلىرى

تۈزگۈچىلەر: ليۇ جېڭمىن

شىڭ خەنشۈي

تەرجىمە قىلغۇچى: ئىمىن ئەھمىدى

مىللەتلەر نەشرىياتى

بېيجىڭ

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.

تەكلىپلىك تەھرىر: ئابلىمىت سادىق
مەسئۇل مۇھەررىر : ئەركىن ئابدۇقادىر
مەسئۇل كوررېكتور: قەييۇم تۇرسۇن

غەربىي يۇرت ئازسانلىق مىللەت شائىرلىرىنىڭ تاللانما شېئىرلىرى

تەرجىمە قىلغۇچى : ئىمىن ئەخمىدى

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى: 100013، تېلېفون نومۇرى: 64290862 ـ 010
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى : بېيجىڭ دىشىن باسما زاۋۇتى
نەشرى : 2007 ـ يىل 10 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2007 ـ يىل 10 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 850 × 1168م م. 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى : 14.875
سانى : 0001 ـ 2000
باھاسى : 25.00 يۈەن
978-7-105-08952-9/I.1869(维 272)

本书根据新疆人民出版社 1988 年 4 月第一版第一次印刷版本翻译出版。

بۇ كىتاب شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1988 ـ يىلى 4 ـ ئايدا نەشر قىلغان 1 ـ نەشرى 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

特约编辑：阿布力米提：萨迪克
责任编辑：艾尔肯·阿布都卡德尔
责任校对：克尤木·图尔逊

图书在版编目(CIP)数据

西域少数民族诗选：维吾尔文/伊明·阿合买德译.
北京：民族出版社，2007.10
ISBN 978-7-105-08952-9

Ⅰ.西... Ⅱ.伊... Ⅲ.少数民族—古典诗歌—作品集—西域—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ.I222

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第 160097 号

出版发行：民族出版社　http://www.mzcbs.com.
社　　址：北京市和平里北街 14 号　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：北京迪鑫印刷厂
版　　次：2007 年 10 月第 1 版
　　　　　2007 年 10 月北京第 1 次印刷
开　　本：850×1168 毫米 32 开
印　　张：14.875
印　　数：0001-2000 册
定　　价：25.00 元
978-7-105-08952-9/I.1869(维 272)

مەزكۇر كىتابنىڭ نەشر قىلىنىشىغا جۇڭگو ئۇيغۇر

مەدەنىيىتى-تارىخى تەتقىقات جەمئىيىتى ھەمكارلاشتى

كىرىش سۆز

گۇ باۋ

غەربىي يۇرت ئىنتايىن قەدىمىي سىياسىي ـ جۇغراپىيىلىك ئاتالغۇ. غەربىي خەن ھۆكۈمىتى مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 60 ـ يىللاردا غەربىي يۇرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىنى قۇرغاندىن باشلاپ، تاكى 1884 ـ يىلى چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭ-نى ئۆلكە قىلىپ قۇرغانغا قەدەر، ئىلىمىزدىكى تارىخىي سۇلالە ۋە تارىخىي دەۋرلەرنىڭ ھەممىسى ئىزچىل يوسۇندا غەربىي يۇرت دېگەن مۇشۇ ئاتالغۇنى قوللاندى. غەربىي يۇرت كەڭ ۋە تار دائىرىدە ئىككى خىل مەنىگە ئىگە: تار مەنىدىكى غەربىي يۇرت ئىلىمىز تارىخىدىكى ھەرقايسى دەۋرلەردە سىياسىي جەھەتتىن بىۋاسىتە باشقۇرۇلغان رايونلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. كەڭ مەنە-دىكى غەربىي يۇرت غەربتىكى ۋە جەنۇبىي ئاسىيادىكى بىرمۇنچە دۆلەتلەرنى كۆزدە تۇتىدۇ. «خەننامە. غەربىي يۇرت تەزكىرىسى» دە جۇڭگونىڭ چەت ئەللەر بىلەن بولغان چېگراسى ناھايىتى ئېنىق ئايرىلغان. غەربىي يۇرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىنىڭ باشقۇرۇ-شىدىكى رايونلارنىڭ ھەممىسى جۇڭگو زېمىنى دەپ بەلگىلەنگەن. «سوغدىيانا، توخرىلار، ئەنشى قاتارلىقلار تولىمۇ يىراق جايدا بولغاچقا، بۇ دائىرىگە كىرگۈزۈلمىگەن، ئۇلپان تۆلەشكە توغرا كەلگەندىلا بېرىش ـ كېلىش قىلغان، لېكىن باش ۋالىي تۇرغۇزۇلمىغان.»

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى مەملىكەتنى بىرلىككە كەلتۈر-گەندىن كېيىن تار مەنىدىكى غەربىي يۇرت بىلەن ئىلىمىزنىڭ يۈننەن، گۈيجۇ، سىچۈەن ئۆلكىلىرىدىكى بەزى جايلارنى بىرلىك-

ته «شىنجاڭ» دەپ ئاتىغان. ئۇ چاغلاردا ھەتتا تار مەنىدىكى غەربىي يۇرت ئۇچۇن ئوخشاشمىغان بىرنەچچە ئاتالغۇ تەڭ ئىشلىتىلگەن. غەربىي يۇرت، غەربىي چېگرا، يېڭى چېگرا (شىنجاڭ) قاتارلىق ناملار ھۆكۈمەت ياكى شەخسلەر يازغان كىتابلاردا، ئالايلۇق: «غەربىي يۇرتنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى»، «غەربىي يۇرتنىڭ دەريا - ئېقىنلىرى ھەققىدە خاتىرە»، «غەربىي چېگرا ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات»، «شىنجاڭ ھەققىدە ئومۇمىي چۈشەنچە» دېگەن كىتابلاردا قوللىنىلغان. 1884 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن شىنجاڭ دېگەن ئىسىم تەدرىجىي ئومۇملاشقان. چىڭ سۇلالىسىدىكى ئۆلىما گوڭ زىجىندىن كېيىن، زوزۇڭتاڭ چېگرا مۇداپىئەسىنى مۇستەھكەملەش، چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرىغا تاقابىل تۇرۇشنى كۆزدە تۇتۇپ، شىنجاڭدا ئۆلكە تەسىس قىلىشنى بار كۈچى بىلەن تەشەببۇس قىلغان. ئۇنىڭ بۇ تەشەببۇسى ئاخىرى چىڭ ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قوللاشقا ئېرىشكەن. زوزۇڭتاڭ 1882 - يىلى چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتىگە يوللىغان مەكتۇپىدا «يات قەبىلىلەر سىرتتىن يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقاندا، كونا جاينى يېڭىدىن ئۆزىمىزگە قايتۇرۇۋېلىشىمىز لازىم» دېگەن نۇقتىئىنەزەرنى ئوتتۇرىغا قويغان. («زوزۇڭتاڭ ھەزرەتلىرىنىڭ ئومۇمىي توپلىمى. مەكتۇپلار» 57 - جىلد). بۇ تولىمۇ چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە بىر گەپ. بۇ يەردىكى «كونا جاي» خەن ۋە تاڭ سۇلالىلىرىدىن تارتىپلا ئەزەلدىن جۇڭگونىڭ زېمىنى بولۇپ كەلگەن جايلار. «يېڭىدىن ئۆزىمىزگە قايتۇرۇۋېلىش» دېگەن سۆز 1878 - يىلى ۋە 1882 - يىلى چاررۇسىيە تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ چاڭگىلىدىن قايتۇرۇۋېلىنغان يەرلەرنى كۆزدە تۇتىدۇ. شۇڭا، ئېلىمىزدىكى ۋەتەنپەرۋەر ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قەلبىدە «شىنجاڭ» دېگەن بۇ ئاتالغۇ ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى ياخشى بىر نام، تارىخىي خاتىرىلەش ئەھمىيىتى بولغان كاتتا ئابىدە، قولدىن كەتكەن جايلارنى قايتۇرۇۋېلىش، چەت ئەل تاجاۋۇزچىلى-

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.

رىنى قوغلاپ چىقىرىش مەنىسىدىكى ياخشى ئىسىم.
ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز چىن ۋە خەن سۇلالىسىدىن تارتىپلا بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت. ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى ۋەتىنىمىزنىڭ بەرپا بولۇشىدا ئۆز تۆھپىلىرىنى تەقدىم قىلىپ كەلگەن. مۇشۇ مەنىدىن ئالغاندا، جۇڭگو مەدەنىيىتى جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر مەدەنىيىتىنىڭ يىغىندىسى. ئۇزاق مەزگىللىك تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا، جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتلەردە ئۆزئارا زىچ ئالاقە ئورناتقان، مۇشۇ ئارقىلىق ئۆزئارا تايىنىش، ئۆزئارا تۈرتكە بولۇش، ئورتاق راۋاجلىنىشتەك مىللىي مۇناسىۋەت بارلىققا كەلگەن. بىز بۇنى جۇڭگو مىللەتلەر مۇناسىۋەت تارىخىدىكى ئاساسىي ئېقىم دەپ قارايمىز. ئەلۋەتتە، شۇنى يوشۇرماسلىق كېرەككى، ئۇزاق تارىخىي جەريانلاردا يېرىم تۈگەتكىلى بولمايدىغان مىللەت ماجىرالىرى، مىللىي ئېزىش ۋە مىللەتلەر ئارىسىدىكى جەڭگى - جېدەللەرمۇ يۈز بەرگەن. لېكىن، ئۇلار پەقەت ئىككىنچى ئورۇندىلا تۇرىدىغان ئىشلار، ئېلىمىز مىللەتلەر مۇناسىۋەت تارىخىدىكى تارماق ئېقىم، خالاس.
ئۇزاق تارىخىي جەريانلاردىكى ئىقتىساد، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش نەتىجىسىدە، ئېلىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ مىللىي مەدەنىيىتى ئەمەلىيەتتە مۇنداق ئۈچ تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالغان: بىرسى، شۇ مىللەتنىڭ ئەزەلدىن بار بولغان مەدەنىيىتى، يەنى شۇ مىللەتنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئارتۇقچىلىقى؛ ئىككىنچىسى، دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى باشقا مىللەتلەردىن قوبۇل قىلغان مەدەنىيەت؛ ئۈچىنچىسى، جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەرگە ئورتاق بولغان مەدەنىيەت، يەنى جۇڭخۇا مىللەتلىرىدىكى ئورتاقلىق. ھەرقانداق مىللەتنىڭ مەدەنىيىتىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، بىرىسىدە يەنە بىرسىنىڭ مەدەنىيىتى بولغان بولىدۇ، ئاتالمىش مىللىي مەدەنىيەت-

تىكى ساپلىق دېگەن نەرسە مۇتلەق مەۋجۇت ئەمەس. ئۇ پەقەتلا بىر خىل پەرەز، ئۆزىدىكى كەمتۈكلۈكنى ساقلاپ قېلىشقا ئۇرۇنىدىغان بىر خىل پسىخىك ھالەت. باشقا مىللەتنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىنىش ئەزەلدىن تارتىپ ئۆز مىللىتىنىڭ مەدەنىيىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئىنتايىن زۆرۈر.

جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ مەدەنىيىتىنى جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر ئورتاق ياراتقان. مۇنداق قاراش ئۇنىڭ ئىككى تەرەپتىكى ئىلغار رولىنى يەنى، بىر تەرەپتىن، جۇڭگودىكى ھەرقايسى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ جۇڭگونىڭ تارىخىي تەرەققىياتىنى تېزلىتىشتىكى ئىلغار رولىنى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، خەنزۇلارنىڭ جۇڭگونىڭ تارىخىي تەرەققىياتىنى تېزلىتىشتىكى ئىلغار رولىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. خەنزۇلار تارىختىن بۇيان جۇڭگودىكى ئومۇمىي نوپۇسنىڭ 90 پىرسەنتتىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىگەن، ھېلىمۇ ھەم 93.3%نى تەشكىل قىلغاچقا، شۇنداقلا ئۇلار ئاساسلىقى خۇاڭخې، چاڭجياڭ ۋە جۇجياڭ دېلتىسىدىن ئىبارەت ئۈچ رايوننىڭ ئوتتۇرا ۋە تۆۋەن ئېقىنلىرىدا توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان بولغاچقا، ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرۇشتا نىسبەتەن ئەۋزەل جۇغراپىيىلىك مۇھىتقا ۋە ئىقتىسادىي شارائىتقا ئىگە. مۇشۇلاردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، خەنزۇلارنىڭ ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت تەرەققىيات سەۋىيىسى نىسبەتەن يۇقىرى، جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت تەرەققىياتىدا يېتەكچىلىك رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ. بۇ نۇقتىنىمۇ ئوخشاشلا ئوچۇق سۆزلەش زۆرۈر.

ئېلىمىز تارىخىدىكى ھونلار ھون ئىمپېرىيىسىنى قۇرغاندا خەنزۇ يېزىقىنى قوللانغان، سيانپىلار شىمالىي ۋېي بەگلىكىنى قۇرغاندا خەنزۇ يېزىقىنى قوللانغان، قارا بەدئۈيلەر بىلەن ئاق بەدئۈيلەر نەنجاۋ بەگلىكىنى قۇرغان چاغدىمۇ خەنزۇ يېزىقىنى قوللانغان. يەرلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر بىلەن بىرىكىپ كەتكەن

چۆي جەمەتىدىكى قوجو ئاھالىسىمۇ خەنزۇ يېزىقىنى قوللانغان. موڭغۇل مىللىتىنىڭ ئەسلىدە يېزىقى بولمىغان، ئۇلار دەسلەپكى چاغلاردا جەنۇبىي سۇڭ، قىتان (لياۋ)، جىن (جورجىت) لارغا ئالاقە يوللىغاندا پۈتۈنلەي دېگۈدەك خەنزۇ يېزىقىنى ئىشلەتكەن. ھازىرمۇ ئېلىمىزدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر ئىچىدىكى تۇڭ، مەن، خۇي، مياۋ، تۇجيا، بەي، چياڭ، يۇ، جىڭ، دۇڭشياڭ، باۋ ئەن، سالا قاتارلىق مىللەتلەر خەنزۇ يېزىقىنى ئىشلىتىدۇ. تارىختا ئېلىمىزدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەردىن چىققان بىرمۇنچە ئۆلىمالارنىڭ بىر قىسمى خەنزۇ يېزىقىدىن پايدىلىنىپ كۆپلىگەن ئەسەرلەرنى يېزىپ قالدۇرغان، بۇ ئەسەرلەر پەن ـ تېخنىكا، دورىگەرلىك، ئاسترونومىيە، تارىخ، تىل ـ ئەدەبىيات قاتارلىق كۆپ تەرەپلەرگە چېتىلىدۇ، بۇلار ئېلىمىز مەدەنىيەت مىراسلىرىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى.

ئازادلىقتىن كېيىن ئۇزۇن مەزگىل شىنجاڭدا خىزمەت قىلىش جەريانىدا، قەدىمكى دەۋردىكى شىنجاڭ ئاز سانلىق مىللەت ئەدىب ـ ئۆلىمالىرى خەنزۇ يېزىقىدا يېزىپ قالدۇرغان بەزى ئەسەرلەرنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولدۇم ھەمدە ئۇلارنى تونۇشتۇرۇپ بىرنەچچە پارچە ماقالىمۇ يازدىم. بەزى قەدىمىي ئەسەرلەرنى تاپماقنىڭ تەسلىكىنى، بەزى شېئىر ـ نەزمىلەرنىڭ باشقا نۇرغۇن كىتابلاردا پارچە ھالەتتە ئۇچراپ قالىدىغانلىقىنى، ئۇلارنى ئىزدەشنىڭ قۇلايسىزلىقىنى ھېس قىلدىم. يېقىندا شىنجاڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ليۇ جېڭمىن، شىڭ خەن، شۈي جىڭ ئۈچەيلەن بىرلىكتە تاللاپ ئىزاھلىغان «غەربىي يۇرت ئاز سانلىق مىللەت شېئىرلىرىدىن تاللانمىلار» نى مېنىڭ كۆرۈپ بېقىشىمغا ئېلىپ كېلىپ، بىر پارچە كىرىش سۆز يېزىپ بېرىشىمنى ئېيتتى. مەن بۇ كىتابنىڭ ئورىگىنالىنى تولىمۇ زور قىزىقىش ئىچىدە ئوقۇپ تۈگەتتىم ۋە بۇنىڭ بەكمۇ ئەھمىيەتلىك ئىش

بولغانلىقىنى جەزملەشتۈردۈم. بۇ كىتابنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتى يالغۇز ئۇنىڭ ئوقۇرمەنلەرنى قەدىمكى دەۋردىكى شىنجاڭ ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرىنىڭ شېئىرلىرىنى كۆرۈش ۋە ئۇنىڭدىن ھوزۇرلىنىش، ئۇلارنى قولاي شارائىت بىلەن تەمىن ئېتىش بىلەنلا چەكلەنمەيدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ كىتابنىڭ مۇشۇ جەھەتتە ئويىنىغان رولىنى ئالدى بىلەن مۇئەييەنلەشتۈرۈش لازىم.

شېئىرغا نىسبەتەن ئالغاندا، مەن ئۇنىڭ ئەھلى ئەمەس. بۇ كىتابقا كىرگۈزۈلگەن تۆت يۈز پارچىدىن ئارتۇق شېئىرنىڭ ئەدەبىيات جەھەتتىكى مۇۋەپپەقىيىتىگە باھا بېرىش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ. لېكىن، مىللەت تەتقىقاتى سېپىدىكى بىر پېشقەدەم جەڭچى بولۇش سۈپىتىم بىلەن شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، بۇ كىتابنىڭ نەشر دىن چىقىشى مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشتە بەكمۇ پايدىلىق. شۇنداق ئېيتالايمەنكى، خەنزۇ يولداشلار بۇ كىتابنى ئوقۇسا، ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرىنىڭ جۇڭگو ئەدەبىيات تارىخىدىكى تۆھپىسى ۋە ئورنىغا قارىتا ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسى ۋە تونۇشىنى چوڭقۇرلاشتۇرالايدۇ. ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇرمەنلىرى بۇ كىتابنى كۆرسە، ئۇلاردا مىللىي ئىپتىخارلىق پەيدا بولىدۇ، ئۆز مىللىتىنىڭ مەدەنىيەت مىراسلىرىغا تەنقىدىي ۋارىسلىق قىلىش جەھەتتە نەزەر دائىرىسى كېڭىيىدۇ. بۇ كىتاب خەنزۇلار بىلەن شىنجاڭ ئاز سانلىق مىللەتلىرى ئارىسىدىكى ئۆزۈندىن ـ ئۆزۈنغا سوزۇلغان يېقىن مۇناسىۋەتنى گۇۋاھچى سۈپىتىدە ئىسپاتلاپ بېرىدۇ.

ھەممە ئىشنىڭ باشلىنىشى تەس. بۇ بىر يېڭى كىتاب. ئۇنىڭدا بەزى نۇقسان ۋە يېتەرسىزلىكلەرنىڭ كۆزنىمىزگە چېلىقىشى تۇرغانلا گەپ. بۇ ئۇنچە قورقۇپ كەتكۈدەك ئىش ئەمەس. نەشر قىلىنغاندىن كېيىن، كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ تەنقىدىي پىكىرلىرى، كۆرسەتمىلىرى، شۇنداقلا مۇھەررىرلەرنىڭ داۋاملىق

تىرىشچانلىق ئارقىلىق، ئېھتىياجلىرىنى تېخىمۇ تولۇقلاپ ۋە تو-
لۇقلاپ قايتا نەشر قىلىشقا بولىدۇ. كىشىلەرمۇ شۇنى ئۈمىد
قىلىدۇ.

1985 - يىل 1 - ئاۋغۇست
شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.